

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

ZA MIR IN VARNOST

Sovjetska zveza predlaga ustanovitev neatomske cone v Sredozemlju - Učvrstimo borbo za miroljubno sožitje in razorožitev

SOVJETSKA ZVEZA je predlagala, naj bi razglasili za neatomsko področje vsa področja ob Sredozemskem morju. V posebnih notih, ki jo je sovjetska vlada poslala ameriški vladi in vladam drugim zainteresiranih držav — med katerimi je tudi Italija — je izjavila, da je pripravljena obvezati se, da ne bo namestila na področju Sredozemskega morja jedrskega orožja in raket za prevažanje tega orožja in to pod pogojem, da podobne obveznosti prevzamejo tudi vlade drugih držav.

V omenjeni noti je med drugim rečeno:

«Če se področje Sredozemskega morja razglasi za neatomsko področje, bo Sovjetska zveza pripravljena jamčiti, skupno z ZDA in z drugimi zahodnimi državami, da bo v primeru vojaških zapletljajev to področje izven uporabljanja jedrskega orožja».

V nadaljevanju note pa je rečeno:

«Vesile, ki imajo prevladujočo vlogo v NATO, potegujejo v priprave jedrske vojne obsežno področje, na katerem živi mnogo milijonov ljudi. Navzočnost atomskih podmornic, oboroženih s »Polaris« v Sredozemlju lahko znatno razširi zemljepisno področje, ki bi v primeru jedrskega napada neizbežno postalo predmet povračilnih nastopov. Prihod ladij NATO, opremljenih z jedrskim orožjem v Sredozemlje sili dr-

žave, katerih varnost NATO ograža, da sprejmejo učinkovite obrambne ukrepe. Miroljubne države ne bodo zato imele druge izbire, nego držati pod tarčo svojih povračilnih sredstev poti, po katerih bodo plule atomske podmornice ter obale držav članic NATO ali tistih, ki dajejo svoje ozemlje na razpolago tej organizaciji za stalne ali priložnostne zaloge jedrskega orožja».

Sovjetska nota je zelo jasna. Sovjetska zveza želi, da bi se celotno področje Sredozemlja spremenilo v neatomsko miro-

ljuno področje, ne pa da bi bilo eno izmed žarišč trajne nevarnosti. Zato bi morali vsi tisti, ki v resnici želijo mir in srečno bodočnost narodov na tem področju, pozdraviti modro pobudo Sovjetske zveze.

Toda tega mnenja niso »nadjudje« iz onstran Atlantskega oceana. In tudi prihod nosilke raketnih izstrelkov »Little Rock« v tržaško pristanišče, je eden izmed dokazov, ki zelo jasno potrjujejo, da »nadjudem« ni do tega, da bi Sredozemlje v resnici postalo oaza varnosti in miru.

Zato tudi prihod te ladje v tržaško pristanišče narekuje miroljubnim silam, da okrepijo svojo borbo za mir in proti atomski nevarnosti.

V tržaških tovarnah

Novi odpusti delavcev

„Esso Standard“ v agoniji - „Lucky Shoe“ zapira obrat - Huda kriza v „Crane-Orion“

TRI VESTI so ta teden zelo vznemirile tržaške delavce. Prva vest: petrolejska čistilnica »Esso Standard« v Trstu prehaja v agonijo. Družba je sklenila, da čistilnico postopoma likvidira. Druga vest: družba »Lucky Shoe Comp.« je sklenila, da odpusti z dela skoraj vse delavke in delavce. Svoj

sklep opravičuje s trditvijo, da ni dovolj povpraševanja na tržišču in da bo zato tovarna čevljev v tržaški prosti luki prenehala obratovati. Tretja in najnovejša vest: Zveza industrijcev je poslala Zvezi kovinarjev FIOM sporočilo, v katerem pravi, da je sklenila odpustiti z dela 85 delavcev in 15 uradnikov, ki so zaposleni v tovarni CRANE-ORION.

Vse te tri vesti dokazujejo v kako kritičnem položaju se nahaja tržaška ekonomija. Torej gre za vse prej kot pa za »ekonomski čudež«, ki ga nekateri krogi tako poveljujejo. V Trstu, ni nobenega »ekonomskega čudeža«.

O petrolejski čistilnici »Esso Standard« se je že mnogo pisalo in govorilo. Znano je bilo, da podjetje postopoma hira. Že dejstvo, da podjetje ni že vrsto let sprejemalo mladih delavcev, dočim so starejši odhajali in še odhajajo postopoma v pokoj, je bilo dovolj zgovoren dokaz, da se približuje zatonu. Tudi dejstvo, da družba ni poskrbela za primerno modernizacijo obratnih naprav, je bilo zgovoren dokaz, da namerava postopoma prenehati z obratovanjem. Pred časom so prišle na dan neke obljube, to-

Stavkovno gibanje v tekstilnih tovarnah na Goriškem

Delavke in delavci v tekstilnih tovarnah v Podgori in Ronkah so ponovno v borbi za doseg izboljšanja svojih mezd. Kakšne so njihove zahteve?

Tisti, ki so zaposleni v oddelkih za predelavo bombaža zahtevajo povišanje proizvodne nagrade na 36.000 letno, povišanje plačila za minimalno akordno delo, raztegnitev akordnega dela na oddelke, kjer to še ni vpeljano in uvedbo odškodnine na račun opravljenega dela, ki je zdravju škodljivo. V takoj imenovanem oddelku »fiocco« pa se zahteva povišanje minimalne proizvodne nagrade.

Na zahteve, ki so jih postavili sindikalni predstavniki, je vodstvo tovarn odgovorilo, da je pripravljeno izplačati samo skromen povišek nagrade, toda pod pogojem, da se delavci odpovedo vsem ostalim zahtevam. Delavcem, ki so zaposleni v kemičnih oddelkih je pripravljeno povišati nagrado od 30 tisoč na 45.000 lir, mezde pa zvišati za 5 lir na uro. Vse druge zahteve je vodstvo zavrnilo.

To negativno stališče, ki ga je zavzelo vodstvo, je povzročilo enotno stavko v vseh obratih. Stavka je pretekli četrtek popolnoma uspešna. S ta stavko so obsoški delavci jasno pokazali, da ne nameravajo odstopati od svojih upravičenih zahtev. Če pomislimo na cene živ-

ljenjskih potrebščin, lahko ugotovimo, da so v resnici zahteve, ki jih postavljajo delavci, razmeroma skromne. In prav to še bolj potrjuje popolno upravičenost nadaljevanja sindikalnega boja.

Marija Bernetič
uradno priznana
poslanka KPI

21. maja je volilni odbor poslanske zbornice uradno razglasil Marijo Bernetič za poslanko. Tako je naša poslanka zasedla mesto, ki ga je prej imel poslanec Vidali. Ta je sedaj edini tržaški senator.

Po razglasitvi Marije Bernetič za poslanko in po izvolitvi Vidali za senatoria je Avtonomna tržaška federacija KPI objavila poseben razglas, v katerem vabi volivce, naj podpisajo oba tržaška parlamentarca v vseh akcijah za mir, za resnično demokratično vlado, za ekonomski in socialni razvoj Trsta.

Ustvarimo
dejansko enotnost

Na občnem zboru Slovenske prosvetne zveze so bile izrečene lepe in vzpodbudne besede. Izkazalo se je, da je tudi na njem prevladovala želja po enotnosti v vrstah slovenske prosvetne dejavnosti. Želeli je, da bi lepim besedam sledila konkretna dejanja.

V tajniškem poročilu je bilo med drugim rečeno, da je »predstavnik Slovensko hrvaške ljudske prosvete že na prejšnjem občnem zboru SPZ želel, da bi na prihodnjem občnem zboru Prosvetne zveze (to je na današnjem), ne govorili več o dveh ločenih prosvetnih organizacijah ter da je že tedaj nakazal željo po enotnosti v prosvetnih društvih in v vseh ostalih organizacijah, da pa, na žalost, ne po krivdi SPZ, ta enotnost ni bila dosežena povsod na terenu, še najmanj pa na vrhu.

V nadaljevanju tega poročila je bilo poudarjeno tudi, da SPZ izraža globoko prepričanje, da bomo dosegli pozitivne delovanja v prosvetnih društvih in sodelovanje čim širših množic.

Znana stvar je, da je SHLP že pred več leti javno izjavila, da želi združitev. Pripravljena je bila celo razpustiti svojo osrednjo organizacijo, da bi omogočila združitev. N. pr. pevci; ki so svojčas nastopali v zborih, ki so bili včlanjeni v SHLP, so pristopili v enotne zборе. Pri tem se ni nihče vprašal, kdo vodi te zборе in kie so včlanjeni. Torej dokaz največje želje po najširši enotnosti.

Toda vzporedno s tem ni prišlo do nečesa drugega, namreč do koordiniranega združevanja tudi v organizacijskem smislu. SPZ je ostala še nadalje eno in SHLP drugo. In v tem pogledu je vodstvu obeh organizacij čas prehitel. In tudi baza ju je prehitela.

Danes ne gre več zato, da bi o tem razpravljali, marveč gre za to, da se napravi nadaljnji korak naprej. Za doseg tega pa je potrebna večja odločnost. Vsi predsodki bi morali odpasti.

Toda vse to ni odvisno samo od dobre volje ene same temveč od obeh strani.

Te besede smo napisali tudi zato, ker menimo, da je skrajni čas, da enkrat za vselej odstranimo poslednje ovire, če jih sploh tako lahko imenujemo, ki se postavljajo na pot toliko zaželeni in prepotrebnosti.

Tržaški pristaniški delavci so pretekli teden stavkali iz solidarnosti do svojih kolegov v raznih italijanskih pristaniških mestih. Ko so bili zbrani na zborovanju v Ljudskem domu, so izvedeli, da bo v tržaško pristanišče priplula ameriška nosilka raketnih izstrelkov »Little Rock«. Po končanem zborovanju so šli v sprevedu po mestu. Z napisi, ki so jih nosili na čelu spreveda, so hoteli javno izraziti svojo solidarnost s svojimi kolegi v drugih italijanskih pristaniščih in svoj odpor proti funkcionalnim avtonomijam, obenem pa tudi svoj protest proti prihodu ladij, ki je vse prej kot pa znanilka miru in srečnejše bodočnosti Tržačanov.

Aktualna mednarodna vprašanja in naloge delavskega gibanja v boju za mir in socializem

Iz Titovega poročila na plenumu CK
Zveze komunistov Jugoslavije

V soboto je bil v Beogradu plenum Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije. Glavni govor na tem plenumu je imel generalni sekretar ZKJ tov. Tito. Iz njegovega govora povzemamo nekaj odlomkov, ki se tičejo vloge, ki jo imajo socialistične sile v svetu v sedanjem času, vprašanja miru in miroljubnega sožitja ter sodelovanja in odnosov med komunisti Jugoslavije in drugimi komunističnimi partijami v svetu.

I.

Dinamika dogajanj, podoba svetovnega sveta in razmere, v katerih deluje mednarodno delavsko gibanje, so zelo zapletene. Ta zapletenost v mednarodnih odnosih, ki nenehno prinaša v svojem procesu nove elemente, zahteva, da ji posvetimo čim več pozornosti in razumevanja.

Zelo huren razvoj materialnih proizvodnih sil je značilen za čas, v katerem živimo. Dogajajo se korenite družbene spremembe največjega pomena za posamezne narode in za svet nasploh. Do nedavna vladajoči kapitalistični sistem, s svojimi znanimi značilnostmi notranjih razrednih odnosov, z njemu svojstvenim izkoriščanjem delovnih ljudi in z dominacijo največjih kapitalističnih metropol nad velikanskimi področji sveta, se je pomembno zožil, kar zadeva področje njegovega vpliva.

Ta proces zoževanja vpliva se še nadaljuje. Zadnja desetletja se je še izraziteje pokazala težnja pri mnogih narodih, da bi bistveno spremenili svoje življenjske razmere, da bi odpravili družbeno neenakopravnost in izkoriščanje, da bi ustvarili svobodne narodne skupnosti in boljše ter pravičnejše družbene odnose, da bi na raznih področjih sodobnega življenja dosegli demokratično mednarodno sodelovanje, da bi zagotovili nepretrgani socialni napredek. Kolikor bolj se je krepila materialna osnova in kolikor jasnejše je prihajalo v zavest, da je delitev družbenega bogastva mogoče praktično in pravično urediti samo na osnovah, ki izključujejo izkoriščanje človeka po človeku, toliko bolj je socialna revolucija, težnja po napredni družbeni spremembi postajala vodilno gibalno v vsakdanjem življenju izkoriščanih razredov in podjarmljenih narodov.

Zmagala velike Oktobrske socialistične revolucije je dala novo moč tem novim družbenim procesom. Velikanski uspehi, ki jih je delovno ljudstvo Sovjetske zveze doseglo, s tem, da je zaostalo carsko Rusijo spremenilo v moderno industrijsko socialistično državo, so bili odločilnega pomena za ves sodobni razvoj.

Dve svetovni vojni — prva, ki so jo izžvali najreakcionarnejši kapitalistični vladajoči krogi, in druga, ki so jo povzročile reakcionarne in mračnijaške fašistične sile z uničenjem, kakršnega svet še ni poznal, in velikanskimi žrtvami, hotele vsiliti svoje gospodovanje svetu in preprečiti družbene spremembe — nista uspeli zaustaviti burnih tokov preobrazbe. Nasprotno, izkazalo se je, da je človeštvo zares začelo novo epoko svojega razvoja, da je socialistični družbeni sistem poglavitna značilnost tega razvoja in da se giblje v prehodni epoki od kapitalizma k socializmu v svetovnih merilih.

Nastajanje številnih socialističnih držav in čedalje intenzivnejše organiziranje ter krepitev socialističnih in drugih naprednih sil na vseh celinah je poglobilo splošno krizo kapitalizma kot družbenega sistema.

Ta sistem, v katerem so njegove najrazvitejše države, zlasti v nedav-

ni preteklosti, je dolgoval svoj vzpon predvsem vladanju nad številnimi drugimi narodi in temu, da so države imele na voljo vires bogastva v številnih delih sveta — je čedalje bolj pod pritiskom demokratičnih množic, ki poučene s izkušnjo mednarodnega delavskega gibanja in z uspehi socialističnih držav, nezadržno težijo k sodobnejšim družbenim oblikam na razsulu. Nadaljnji razvoj proizvodnih sil in potreba po hitrejšem naraščanju materialne osnove družbe krepijo to težnjo, ter postaja čedalje bolj jasno, da so okviri kapitalistične družbe preozki, da bi omogočili in zadostili nastajajočim potrebam. Pod vedno bolj organiziranimi močnejšimi pritiski boja delavskega razreda v kapitalističnem svetu vse bolj dozorevajo predpostavke negacije kapitalizma.

Razpadanje kolonialnega sistema, ki se je stoletja držal na dominaciji imperialističnih metropol je vsekakor ogromno prispevalo k temu da se je v tem povojnem procesu spremenil odnos med silami v korist mednarodnega socialističnega sveta. Osvobajanje narodov izpod kolonialnega jarma, ki je eno izmed gigantskih storitev našega časa, in nastajanje številnih novih svobodoljubnih nacionalnih držav, se čedalje bliža koncu.

II.

V današnjih razmerah so vsi narodi, ne glede na družbeno ureditev, v kateri žive, živo zainteresirani, da se ohrani mir na svetu. Narodi vedo, da bi v času atomskega in vojnega orožja, svetovna vojna lahko povzročila neogibno katastrofalno vojno, razrušila proizvodne sile človeške skupnosti in ogrozila sam obstoj človeštva.

Zategadelj je lahko sedanja vojna samo vseunišujoča, ne pa sredstvo za zmago te ali one strani, sredstvo za merjenje sil med sedanjimi družbenimi sistemi, s katerimi bi bilo mogoče ta ali oni sistem vsiliti posameznim narodom. S stališča socialističnih sil so interesi socializma in miru neločljivo povezani v se-

danjem obdobju človeške zgodovine. Socialističnim državam, ki morajo zgraditi družbo bogastva in človeške enakopravnosti, je potreben mir.

III.

O vprašanjih miroljubnega sožitja je tov. Tito med drugim dejal: Miroljubno sožitje med državami z različnimi družbenimi sistemi, je neogibna potreba vseh narodov. Postala je ena izmed najaktualnejših zahtev človeštva in potreba socializma. Aktivno sodelovanje držav v razvoju in njihovo vedno večje povezovanje v akciji za zagotovitev miru in enakopravno politično, ekonomsko sodelovanje z narodi je ne le eno izmed bistvenih sredstev za njihov lasten napredek, temveč tudi eden izmed najpomembnejših činiteljev pri preseganju naprotstev in nevarnosti za sodobni svet.

IV.

O vprašanjih, ki se tičejo odnosov komunistov Jugoslavije z drugimi komunističnimi partijami in v prvi vrsti s KP Sovjetske zveze pa je tov. Tito dejal:

Jugoslovanski komunisti so po-
(Nadaljevanje na 4. strani)

„Zakoničnost“ na Portugalskem

Dva vplivna odvetnika, en Britanec in en Američan, sta prisostvovala političnemu procesu pred nekim sodiščem v Lisboni. Skoraj z grozo sta pripovedovala kako je proces potekal.

Proces je bil prejšnji četrtek in petek. Pred sodiščem je bil kot obtoženec sedemindvajsetletni Jose Bernardino študent iz Angole, ki so ga aretirali pred enim letom. Obtožen je bil, da je vpisan o komunistično partijo in da je »spodbujal« študentske demonstracije proti Salazarju na Portugalskem.

Kot opazovalec sta sedela v sodni dvorani ameriški odvetnik Patrick Hallinan iz San Franciscu in britanski odvetnik Ronald Waterhouse. Povedala sta, da obtoženi Bernardino ni smel odpreti ust skoraj do konca procesa. Končno ga je predsednik sodišča pozval, naj se brani in ga opozoril, naj se drži dejstev.

«Bernardino je vstal — tako je pripovedoval Hallinan — in skušal pojasniti, da so bile manifestacije

Občni zbor Slovenske prosvetne zveze v Gorici

V nedeljo je bil v Gorici redni občni zbor Slovenske prosvetne zveze. Poleg delegatov prosvetnih društev iz vse dežele, ki so včlanjena v prosvetno zvezo, so se občnega zbora udeležili tudi predstavniki nekaterih drugih prosvetnih organizacij, med katerimi so bili tudi predstavniki Slovenske hrvatske ljudske prosvete iz Trsta in prosvetnega društva »Vesna« iz Križa.

Predsednik Prosvetne zveze Ubald Vrabec je v svojem poročilu med drugim poudaril sledeče:

«Ni naša krivda, če moramo iz leta v leto opozarjati na negativne odnose, ki jih imajo oblasti do naših kulturnih potreb. Res čujemo tu pa tam razveseljive obljube, a zaenkrat so to samo besede, lepo izrečene ali natiskane. V republiški ustavi je zapisano, da so jezikovne manjšine, ki živijo v okviru države, zaščitene s posebnimi pravili. Toda ta pravila se ne izvajajo. Slovenska zemlja se raznaroduje. Iz čisto slovenskih krajev skušajo narediti narodnostno mešane kraje. Poučen primer nam kažejo Nabržina, Križ, Prosek, Opčine, Padriče itd. Drug tak primer nam dajejo šole z italijanskim učnim jezikom.

Te šole so bile ustanovljene tudi enega ali par italijanskih otrok, s čimer pa je bilo že poskrbljeno, da so se na te šole vpisali tudi slovenski otroci. Tak primer najdemo Repentabor in Zgonik. Da pravila o zaščiti narodne manjšine ne izvajajo nam potrjuje tudi dejstvo, da slovenske kulturne ustanove ne prejemajo nobene podpore od države. To velja za Glasbeno in tico, za Slovensko gledališče, športna društva.

Tajnik Gorazd Vesel je poročal delovanju društev. Med drugim dejal, da je bil pred poldrugim letom začet program, ki je predvidel, krepitev prosvetnih društev uresničitev najširše enotnosti v stah slovenske manjšine, ne glede na ideološka prepričanja in pritenitev čimveč mladine k prosvetnemu delovanju. Poudaril je tudi, da že na zadnjem občnem zboru predstavnik Slovenske hrvatske ljudske prosvete iz Trsta želel, da bi na poldrugem občnem zboru (to se pravi na današnjem) ne govorili več dveh prosvetnih organizacij in ukazal željo po enotnosti v prosvetnih društvih, toda ta enotnost doslej še ni bila dosežena.

O odnosih s katoliškimi prosvetnimi organizacijami pa je tajnik Vesel dejal, da ko se je SPZ obrnil na te organizacije za nekatere konkretne stvari, je naletela na odklonilen odgovor, izrečen v zelo ostri obliki. Poudaril je, da če sta uspešna vsaj za določene primere najti skušati jezik različni prosvetni organizaciji na Koroškem, zakaj ne mogli isto doseči tudi v Italiji?

Tajnik Slovenske hrvatske ljudske prosvete Mirko Kapelj je v poudaril, ki ga je prinesel občnem zboru SPZ med drugim poudaril:

«Mi menimo, da obstajajo določeni pogoji za ustvaritev določene enotnosti nega so obstajali včeraj. V resnici enotnost že ni več, čeprav neorganizirana in ne koordinirana. Pevec, ki ljubi slovensko pesem, ne gleda na to, kaj je zbor, s kakšno barvo je oblečen, kdo ga vodi. V katerem zboru ni n. pr. pevcev iz vrst SHLP ali iz tiste usmeritve, ki bi naravnost spadala v vrste SHLP. Isto velja tudi za obiskovalce kulturnih prireditve. Ločitvene pregrade so topadle in jih ni več. Zato si dovolim, v imenu tistih, ki jih zastopam na tem mestu, izraziti mišljenje, da so dogodki prehiteli vodilne organizacije, da jih je tudi prehitela.

V nadaljevanju svojega pozdravnega govora je Kapelj dejal: «Če bilo prosvetno in narodnoobrambeno delovanje kdaj koli poprej potrebno, potem je tem bolj potrebno danes, ko se proces raznarodovanja izvaja na mnogo bolj rafiniran način kot v preteklosti, čeravno je način navidez miren in nenasilen. In prav iz tega izhaja vprašanje: Ali imajo umetne pregrade v naših vrstah še kakšno utemeljeno opravičilo? Ali te pregrade ne škodujejo naši narodni skupnosti? O tem morali zelo resno razmisliti. In di občni zbor SPZ je po našem mnenju poklican, da v tem smislu da svoj odločujoč doprinos.

Pri tem ne gre za to, tako zaključil Kapelj svoj govor, da se medsebojno obtoževali, da bi pmerjali svoje sile, niti ne za to, da bi kdor koli skušal dati stvar svoj pečat. In tisti, v imenu katerih na tem mestu govorim, so v prvi vrsti proti temu, ker lijo, da bi enkrat za vselej začeli to, kar spada v preteklost pristopili smelo k delu, ki pripada bodočnosti.

Prebivalstvo sveta

Ce pojde vse po sreči, se bo število prebivalcev na svetu podvojilo že do konca tega stoletja. Po sreči — toda kakšna sreča bo to — bo imela Indija že čez kakšnih dvajset let okrog 700 milijonov ljudi, medtem ko jih ima zdaj »samo« 450 milijonov. Prebivalstvo se namreč razmnožuje najhitreje prav v gospodarsko manj razvitih deželah. Tam večina ljudi strada. Število prebivalstva narašča hitreje, kakor pa morejo razvijati industrijo, kmetijstvo in druge gospodarske panoge. Če vzamemo za primer samo Indijo, vidimo, da ta dežela, ki res ni majhna, zavzema vendar le 2,4% površine vsega sveta, to da Indijec je že zdaj toliko, da živi v Indiji kar 15% svetovnega prebivalstva.

Ali bo šest milijard ljudi moglo živeti na svetu, kjer jih živi zdaj »le« tri milijarde? Ali: kako bodo živeli ljudje čez 37 let? Radi govorimo o napredku in znanosti bi mogla rešiti že v nekaj desetletjih tudi takšne težke naloge — kako zagotoviti dovolj življenjskih potrebščin za nadaljnje milijarde ljudi, kako in kje pridelati več živeža, zvečati narodni dohodek, še bolj razviti industrijo, poceniti izdelovanje, skrajšati delovni čas, zboljšati splošne življenjske razmere... Tehnika je že zdaj tako razvita, da bi bilo mogoče industrijsko, tovarniško izdelovati stanovanja — na tekočem traku, to je zložljive gradbene dele in pohištvo. Kemična industrija bi prav tako že dandanes mogla marsikaj prispevati, da bi

izdelovali več živil. Tudi morje je še skoraj nedotaknjena zakladnica, iz katere bo človeštvo v prihodnosti nedvomno s pridom zajemalo številne surovine in zlasti mnogo hrane.

Toda — če pojde vse po sreči. Prihodnost bi nas dandanes ne skrbel več, če bi človeštvo — ali najmočnejše države na svetu — dajalo velika sredstva namesto za pogubno orožje rajši za gospodarski in splošni razvoj nerazvitih dežel.

Ali velike, zdaj najmočnejše industrijske države skrbijo prihodnost človeštva ali kako gledajo na sedanjost, ko že nad polovico ljudi na svetu strada? Naj povemo samo to, da proračuni velikih držav naraščajo od leta do leta. Novi ameriški proračun znaša 99 milijard dolarjev in je doslej največji. Samo za vojaške namene je namenjenih okrog 53 milijard dolarjev ali nad polovico proračunske vsote.

Nekaj misli o našem gledališču

V člankih, ki sem jih namenil popularizaciji Slovenskega gledališča v Trstu, mi je bila vodilna misel ta, da s svojim pisanjem navdušujem naše gledališko občinstvo ter ga prepričam, da pripada to gledališče njemu, za katerega je ustanovljeno in kateremu je namenjeno.

Med svojim delom sem večkrat za trenutek podvomil v koristnost le akcije, saj je občinstvo večkrat obrnilo hrbet tem opozorilom ter se raje odločilo za druge oblike kulturnega udejstvovanja, katere jim je trenutno nudil tako film kot televizija.

Kot kulturni delavec ne morem še zdaleč oceniti te umetniške branže za manjvredne v primerjavi z odrsko, vendar se mi ob presoji ne hote utihotapi tisti, od nekaterih grajan nacionalni čut, katerega bi osebno označil le kot zdravo željo ohraniti materini jezik, in mi narekuje naj dam prednost živim predstavam izvajanim v naši govorici.

Zdi se mi skoraj čudno, da ne smatrajo nekateri Slovenci za svojo

moralno dolžnost prisostvovati slovenskim predstavam, pa naj bodo organizirane od kogarkoli, da ne občutijo, ko so lahko vsak dan priča, da si s odtujitvijo vsega kar priča o njih obstoju, o njih umetniški zrelosti sami sebi močno škodujejo. Danes se nekateri iz lenobe odmi-kajo sleherni dolžnosti jutri jih bo lahko val dogodkov našel že daleč od etnične skupnosti h kateri spadajo.

Brez kake lažne retorike sem večkrat skušal prikazati prednosti naše manjšine, katera ima veliko srečo oklepati v svojih vrstah poleg priznanih umetnikov tudi poklicno gledališče.

Vse premalo se zavedamo te prednosti iz katere izvirajo tudi dolžnosti. Če so predstave za občinstvo mora biti dovolj občinstva za predstavo. In s tem menim, da vprašamo res malo, nudimo pa nedvomno vse kar imamo.

Z naglimi koraki se bližamo koncu naše XVIII. povojne gledališčne sezone, še nekaj predstav in nastopijo počitnice.

V soboto 1. junija ob 21. uri ter v nedeljo 2. junija ob 18. uri bomo uprizorili v tržaškem Avditoriju noviteto Josipa Tavčarja »V Honolulu«, na gotovo računamo tudi na vaš obisk. Polna dvorana naj bo odraz, da nas je veliko, ki želimo, da bi še nadalje obstajalo, se razširilo in uspevalo to naše Slovenske gledališče.

ADRIJAN RUSTJA

Kulturna prireditev osnovne šole Gropada-Padriče

V nedeljo 19. maja je imela osnovna šola Gropada-Padriče svojo za ključno šolsko prireditev. Velika učilnica, ki je bila za to priliko spremenjena v dvorano, je bila nabito polna staršev in prijateljev mladine.

Pred časom so učenci igrali v Bazovici, kjer so nastopili skupno s tamkajšnjo šolo, za nedeljsko prireditev pa so dodali še nekaj šaljivih točk, ki so izvabile v gledavcih veselo razpoloženje. Poleg tega so tu nastopili tudi najmlajši cicibančki iz otroškega vrta in prvi zapeli ljubke pesmi, med katerimi so bile: Naša četica koraka, Pesem o mamici, Izidor ovčice pase, Barčica po morju plava idr. Za njimi so učenci 2. razreda odigrali prizorček Kmetič in volk, nato so jim sledili prizori za smeh in dobro voljo: Mumija, Trije zgovorni bratje, Pri uri zgodovine, Na sodišču in Odkritosrčni vajenec. Sledila je lepo pripravljena Kunčičeva dvodejanka: Kaj nam pa morejo. Zelo lepo so igrali Vojko Milkovič kot vodja u-pornikov, Marjana Bizjak kot navihanček Ivo; prav nič pa niso zao-stajali Danilo Milkovič, Oskar Grgič, Istok Grgič, Drago Milkovič in še polno drugih. Ne smemo pozabiti na pridne recitatorke Ireno Grgič, Savičo Križmančič in Vlasto Bak ter na pridno napovedovavko Marino Babič.

Vsem nastopajočim in učiteljem naj gre tudi naša pohvala!

h.

Učenci iz Gropade in Padrič.

Boljunški fantje

V Boljuncu so do današnjega dne ohranili starodavni običaj postavljanja velika mlaja na predvečer prvomajskega praznika. Na sliki: boljunški fantje zbrani pod ponosnim mlajem sredi vasi.

O nastanku in razvoju slovenskih priimkov

Od kod izhaja naš priimek? To je vprašanje, ki ga čestokrat slišimo tudi v naših vrstah. Nekateri razlagajo to vprašanje na en, drugi na drugačen način, dostikrat brez vsake stvarne podlage, da o znanstvenem dognanju niti ne govorimo. Temu se niti ne moremo dosti čuditi, saj je prav to področje, zlasti med Slovenci, zelo malo raziskano.

O nastanku, razvoju in pomenu priimkov je pred nedavnim Stanko Bunc napisal poseben sestavek, ki je objavljen v zadnji številki ljubljanske revije »Jezik in slovstvo«. Ker smo prepričani, da bo omenjeni sestavek zanimal tudi naše bralce, in da jim bo lahko pomagal naj-

ti odgovor na vprašanje, ki ga uvodoma navajamo, objavljamo nekaj njegovih odlomkov.

Veda o osebnih imenih ali onomastika je pri nas silno skromna, ne premore niti ene monografije, šteje komaj nekaj drobnih člankov. To pa ne pomeni, da za osebna imena med nami ni bilo zanimanja. Ravno nasprotno, saj vemo, da je že Prešerna močno mikal pomen imen. In danes, kdo izmed nas ni radoveden, od kod je njegov priimek in kaj pomeni.

Naši predniki so v pradednini uporabljali za poimenovanje posameznika samo eno ime: Svetopolk, Rastislav, Hotimir, Gorazd. Takšno ime je nosil posamezen človek in se je dedovalo.

Takšen enoimenski sistem sčasoma ni mogel več zadoščati. Povečane potrebe razvijajoče se družbe proti koncu srednjega veka, nastajanje mest in trgov s kopičenjem večjega števila prebivalstva na enem kraju ter uvajanje upravnih seznamov, vse to je rodilo potrebo po razločevanju ljudi enakega imena. Zato so začeli imenom dodajati pridevek. Tudi ta je bil sprva individualen. Toda pri sestavljanju upravnih seznamov in grajskih urbarjev se je čutila potreba, da enako imenovane osebe dobijo stalno razločevalno oznako, ki naj bi jo obdržali tudi njihovi potomci. Obvezna izvedba rojstnih in mrtiških matic po 1600 je rabo priimkov vsesplošno uveljavila. Tako je bil na prerodu srednjega veka v novi vek vpeljan dvoimenski sistem, ki je še danes v veljavi.

Glede na nastanek in pomen delimo priimke na štiri skupine:

1. na imenske, ki so se razvili iz rojstnih imen: Janežič, Lavrič;
2. na krajevne, ki so nastali iz krajevnih imen: Hribar, Gorjan, Blejec;
3. na stanovske, ki so iz nazivov za stan in poklic: Kovač, Zagar;
4. na vzdevne, ki izvirajo iz vzdevkov: Prešeren, Raztresen, Vesel.

Imenski priimki so po nastanku razne oblike rojstnih imen. Za razločevanje oseb enakega imena so začeli soobčani prvotna imena spreminjati na dva načina: ali so jih okrajšali (Fabè iz Fabijan, Felè iz Felician, Lipe iz Filip) ali pa so jim pritikali razna obrazila: Pavel, Pavle, Pavlek, Pavlež, Pavlač, Pavlih, Pavliha, Pavlic, Pavlica, Pavlič, Pavliček, Pavliš, Pavliša, Pavluša, Pavlušič, Pavluc, Pavletič, Pavletovec itd.

Vsako obrazilo je v dobi nastajanja priimkov imelo svoj pomen, dandanes pa se njihov pomen le težko odkrije ali pa sploh ne. Nekatera obrazila so izražala prikupnost ali priljubljenost osebe, druga zaničevanje ali posmeh, tretja so imela pomanjševalen ali povečevalen pomen itd.

V skupini imenskih priimkov bi kazalo opozoriti na številna patronimika in matronimika. To so priimki, ki so izpeljani z obrazilom -ič ali -ovič iz očetovega, redko iz materinega imena: Petrič je Petrov sin, Barbarič je Barbarin sin (rojen po očetovi smrti Barbari ali pa je nezakonski sin).

Skupina imenskih priimkov je zelo bogata, a zaradi močnih okrajšav izhodnih imen in zaradi mnogoštevilnih novih tvorbo so ti priimki čisto precej zamotani. Jasni so: Ahac, Ahačič, Ambrožič, Gregorčič, Simonič. Drugi pa se nam odkrijejo šele po daljšem raziskovanju: Repe iz Ruprecht, Gabron iz Gabrijel, Golič iz Gal, Japelj iz Jakob, Lipko iz Filip, Zgur in Zigon iz Sigismund itd.

Slovenska onomastika pozna nekaj nad 200 pomembnejših rojstnih imen. Med njimi sta na prvem mestu Janez in Jurij, vsak s preko 220 različnimi priimki. To so stara imena, še iz dobe pred začetkom nastajanja priimkov. Mlajša imena pri (Nadaljevanje na 4. strani)

Kulturna kronika

DUBROVNIŠKE IGRE bodo tudi letos osrednja kulturna manifestacija med poletno sezono v Jugoslaviji. Spored iger je obsežen in skrbno izbran. Dramski spored obsega: Držičevi komediji Dunda Maroja in Skopuh in Shakespeareov Hamlet. Na sporedu je tudi Rossinijeva opera Seviljski brivec. Zelo bogat je koncertni spored. Nastopili bodo: Filharmonija in solisti iz Zagreba, zbor in orkester Jugoslovanske armije, newyorški ansambel Pro Musica, ansambel Noneta iz Prage, Bethovnov kvartet iz Moskve, Slovenski oktet in Mestni orkester iz Dubrovnika. Folklorni spored pa obsega nastope svetovno znanih plesnih ansamblor Tanac iz Skopja, Lado iz Zagreba in Kolo iz Beograda. Poletne igre bodo od 10. julija do 24. avgusta.

V KOPRU so ustanovili odbor Društva slovenskih likovnih umetnikov. Ta je sklenil, da bo ustanovil umetnostno galerijo v Kopru. Umetniki nameravajo prirediti jeseni slikarsko razstavo v sodelovanju s koprskim muzejem in z ljubljanskimi galerijami. To razstavo nameravajo kasneje prenesti v Italijo in sicer v Videm in Gorico, s čimer bi vrnili obsojnim slikarjem njihovo gostovanje v Sloveniji.

PREŽIHOVI »SAMORASTNIKI« bodo posneti na filmski trak. Tega dela se je lotilo slovensko podjetje »Triglav film«. Podjetje upa, da bo delo dokončano še pred letošnjim filmskim festivalom v Puli.

CESCO BASEGGIO, znani beneški gledališki igravec, je pred kratkim slavil 50-letnico svojega umetniškega delovanja. Svečanost je bila v beneškem gledališču »La Fenice«. Baseggio je znan malone po vsem kulturnem svetu. Uveljavil se je s popularnimi Goldonijevimi komedijami, katere uprizarja v beneškem dialektu.

V GALERIJI CAVANA v Trstu razstavljajo svoja dela slikarji: Piero Dorazio iz Rima, Giulio Turcato iz Mantove in Emilio Vedova iz Benetk.

MEDNARODNI FESTIVAL sodobne glasbe v Zagrebu, ki je iz Moskve, ki ga vodi slavnale, se je zaključil minuli teden. Uspeh je bil nesporno zelo velik. Ze samo dejstvo, da so na njem sodelovali številni zelo znani orkestri, je pomenilo največje jamstvo za ta uspeh. Na tem festivalu so nastopili tudi: Sinfonični orkester Državne filharmonije iz Moskve, ga vodi slavn dirigent Kiril Kondrašin; Komorni orkester Državne filharmonije iz Krakova, ki ga vodi njegov ustanovitelj Andrej Markovski; Državna opera iz Hamburga; Opera Narodnega gledališča iz Beograda, ki jo vodi zelo znani dirigent Oskar Danon; Opera Hrvatskega narodnega gledališča iz Zagreba; glasbeni ansambli RTV Zagreb s sodelovanjem solista Igorja Ozima.

Volitve upravnega sveta Delavskih zadrug Naši kandidati nastopajo na listi št. 1

Člani Delavskih zadrug na Tržaškem in Goriškem bodo prihodnjega junija volili nov upravni svet zadrug. Izvolili bodo prav za prav le en del tega sveta, kajti drugi del upravnega sveta je imenovan od oblasti, predsednik pa neposredno od ministrstva za delo.

Kljub temu, da v Delavskih zadrugah ni še zavladala prava demokracija in kljub temu, da ta ustanova še ni bila po-

Nagrajevanje kmetovavcev

Kakor vsako leto, so tudi letos podelili nagrade kmetovavcem s tržaškega področja, ki so se udeležili natečaja za dvig kmetijske proizvodnje.

Svečanosti, ki je bila v nedeljo v Trstu, je predsedoval vladni komisar Mazza, prisostvoval pa so ji številni predstavniki oblasti. Kmetovavce je nagovoril ravnatelj oddelka za kmetijstvo pri vladnem komisariatu, ravnatelj kmetijskega nadzornišтва pa je orisal položaj kmetijstva na Tržaškem in pomen natečaja za dvig kmetijske proizvodnje. Po njegovih besedah, naj bi bil položaj kmetijstva na Tržaškem zelo rožnat. S tem se, seveda, ne moremo strinjati. V trenutku, ko se kmetijstvo nahaja v hudi krizi, ko se izpodrivajo kmetje z lastne zemlje, ko grozi nevarnost, da bodo naši mandrjarji izgubili še zadnje vrtove na Kolonkovcu, pri Sv. Magdaleni in pri Orehu, na katerih pridelujejo zelenjavo za tržaški trg, ni mogoče govoriti o rožnatem položaju kmetijstva. Tem manj se strinjamo s temi trditvami tudi zato, ker vemo, da ima tržaška občina še mnogo neobdelanih zemljišč, na katerih bi lahko gradili stanovanjske hiše, a namesto teh so tržaški občinski upravitelji izbrali raje rodovitne vrtove pri Magdaleni in na Kolonkovcu. In tem huiše je, ako pomislimo, da hočejo rodovitno zemljo odplačati po neverjetno nizkih cenah.

Priznati moramo, da so letos bili nagrajeni zares zaslužni kmetovavci. Med nagrajenimi sta tudi Franc Kodrič, ki je znan kot eden izmed najbolj naprednih vrtnarjev na tržaškem področju in predsednik Zveze malih posestnikov Valentin Švab. Tako kot oba omenjena, so vsi ostali nagrajenci v resnici zaslužili prejete nagrade.

Zelimo, da bi se v bodoče še večje število naših kmetovavcev udeležilo natečaja in da bi prejeli zaslužne nagrade.

MARIJ GRBEC

vsem vrnjena svojim članom, so volitve velikega pomena. Od tega, kako bodo člani volili, komu bodo dali svoj glas in v kakšnem številu se bodo udeležili volitev, bo v veliki meri odvisno, kakšna bo pot, ki jo bo ubralo vodstvo zadruga v prihodnjih letih.

Kot je znano, Delavske zadrug niso bile ustanovljene zato, da bi povečale število prodajal v mestih in na deželi. Ustanovljene so bile z drugim specifičnim namenom in predvsem za to, da bi preprečevale druginjo. To poslanstvo so zelo dobro vršile dokler se jih ni so polastili fašisti. Po vojni, ko so bile iztrgane fašistom iz rok, so skušali v njih zagospodariti tudi taki elementi, ki nimajo ničesar skupnega z združništvom. Zato zadrug niso dobile tistega značaja, ki bi ga, po zamisli ustanoviteljev, morale imeti. Po prvih volitvah leta 1959, se je cela zadeva premaknila z mrtve točke in je šla na bolje. Kot je znano, je tedaj levičarska lista zmagala, toda zaradi nepravilnega zako-

na je, kljub temu, da je bila večinska, ostala v manjšini. Področje delovanja te združne ustanove je zelo široko. Zato, da bodo zadrug zopet dobile tak značaj, ki jim pripada, je potrebno še mnogo prizadevanja.

Danes ne bomo govorili o programu, ki ga je postavila levičarska združna organizacija. O njem bomo obširneje pisali v eni izmed prihodnjih števil, na kar že danes opozarjamo vse naše bravce in predvsem tiste, ki so člani Delavskih zadrug.

Levičarska kandidatna lista je bila predložena v sredo zjutraj in na glasovnici bo, torej, označena s številom 1.

Zveza zadrug in posojilnic je sestavila in predložila kandidatno listo za volitve v Delavskih zadrugah. Lista se uradno imenuje »Rinascita«. Kandidati, ki nastopajo na tej listi so: Mario Ervatti, Pietro Robba Lino Crevatin, Marcello Balbi, Ferdinand Ferjančič, Giordano Borri, Nereo Battello (iz Gorice) in Silvan Mesesnel. Slednja dva kandidata za člana nadzornega odbora.

Proučevanje volilnih izidov v Gorici

Levičarske sile so napredovale v vseh predelih mesta

V nedeljo dopoldne se je sestalo vodstvo goriške mestne sekcije KPI. Sestalo se je z namenom, da prouči volilne izide v goriškem mestu in da začrta program za bodoče delovanje.

Po ugotovitvi, da je prišlo tudi v Gorici do splošnega premika na levo in do povečanja glasov za KPI (+2,6%), za PSI (+0,76%) in PSDI (+2,71%) in da je prišlo do nazadovanja glasov za DC (-3,08%) in desnice (-2%) — in to kljub povečanju števila glasov za PLI (+1,5%); po ugotovitvi, da je prišlo do razveseljivega dejstva, da se je splošni premik na levo uresničil predvsem v vrstah mladih volivcev, je vodstvo sekcije pregledalo rezultate glasov po posameznih mestnih rajonih. To je omogočilo tovarišem, da so ugotovili tudi, da se premik na levo in naraščanje glasov za komuniste dogaja zlasti v predmestjih, bodisi v tistih, kjer

prevladuje delavski sloj, kakor tudi v tistih, kjer prevladuje srednji sloj.

Značilen pa je tudi primer središča mesta, kjer se je število glasov za KPI povečalo od 340, kolikor je bilo leta 1958, na 375. Še bolj značilen pa je primer krajev, kjer žive večinoma Slovenci. Iz statistik je razvidno, da je KPI v Podgori prešla od 206 na 247 glasov, medtem ko je PSI nazadovala od 287 na 237 glasov in DC od 385 na 350 glasov; v Štandrezu: KPI od 161 na 192 glasov, PSI je izgubila celih 116 glasov, DC pa je v glavnem obdržala svoje položaje, kljub temu, da je bila podprta od Sfiligojevih pristašev; v Pevmi se je povečalo število glasov KPI za celih 111 glasov, nazadovali pa sta tako PSI kakor tudi DC. V Pevmi je KPI tista stranka, ki je napredovala tako v primerjavi z letom 1958 kot v primerjavi z zadnjimi upravnimi volitvami. Nedvomno je to sad dobrega dela, ki so ga opravili naši tovariši in zlasti tov. Mozetič, sekretar tamkajšnje celice KPI.

Pomembno napredovanje je KPI zabeležila tudi v severnih predelih mesta, kjer živi mnogo Slovencev in kjer ima odv. Sfiligoj mnogo pristašev. V teh predelih je naša Partija prejela 222 novih glasov, PSI 107, DC pa jih je izgubila 422. Zelo razveseljivo je dejstvo da je v omenjenih predelih občutno nazadovala tudi fašistična stranka.

Na koncu svojega zasedanja je goriški mestni vodilni komite KPI sklenil, da bo sklical več celičnih sestankov, na katerih bodo podrobneje proučili volilne rezultate v posameznih mestnih predelih in da bo sprejel vrsto pobud za razširitev partijskih vrst. Sklenil je tudi, da bo sprejel vrsto pobud političnega

Sprejem na federaciji KPI v Trstu

Poslanka M. Bernetič med slovenskimi dijaki

V soboto zvečer je bil v Ljudskem domu v Trstu sprejem, ki ga je priredila tržaška federacija KPI v počastitev izvolitve tov. Marije Bernetič za poslanko v rimskem parlamentu. Sprejema, ki je potekal v zelo prijetnem ozračju, so se udeležili številni predstavniki slovenskega kulturnega, gospodarskega in političnega življenja. Med prisotnimi so bili: župan Škerk in župan Lovriha, književnika dr. Budal in dr. Tavčar, predstavniki Slovenskega gledališča, slikarji Spacal, Palčič in Cesar, predstavniki Slovenske kulturne gospodarske zveze, Slovenske prosvetne zveze, Glasbene Matice,

Dijaške Matice, predstavnika Kmečke zveze in Zveze malih posestnikov Pečenko in Grbec, predstavniki Mladinske iniciative in številne druge osebnosti.

Zbrane goste so nagovorili tov. Mirko Kapelj, prof. Paolo Sema in novoizvoljena poslanka Marija Bernetič. Prof. Sema je v kratkih obrisih podčrtal pomen ki ga ima izvolitev slovenke na listi KPI, poslanka Bernetič pa je zagotovila, da se bo v poslanski zbornici zavzemala za pravice vseh Slovencev, ki žive v Italiji.

Spominska svečanost na Proseku

Proseški enotni odbor ANPI in Zveze partizanov Tržaškega ozemlja bo priredil v nedeljo, 26. maja ob 11. uri ob cesti, ki pelje proti proseški železniški postaji spominsko svečanost ob 19. obletnici mučeniške smrti talcev, ki so jih obesili nacisti.

Udeležite se spominske svečanosti.

Iz govora tov. Tita

(Nadaljevanje z 2. strani)

zdravili zgodovinske sklepe XX. kongresa KP SZ. Tov. Hruščevu in drugim njegovim sodelavcem se je treba zahvaliti, da se je posrečilo postopoma izboljšati odnose s Sovjetsko zvezo in drugimi socialističnimi državami. To izboljšanje je v interesu vseh, je v interesu revolucij narnih delavskih gibanj in naprednega gibanja sploh. To izboljšanje krepi enotnost ne samo socialističnih marveč vseh naprednih sil v boju za mir in za konstruktivno aktivno in miroljubno sožitje.

Dobri odnosi in sodelovanje s Sovjetsko zvezo in drugimi socialističnimi deželami ne nasprotujejo jugoslovanski politiki sodelovanja z vsemi deželami, ki so pripravljene na takšno sodelovanje na enakopravni osnovi.

Naši priimki

(Nadaljevanje s 3. strani)

nastanju priimkov niso mogla sodelovati, ali pa silno malo. Tako ni bilo nobenega priimka iz imen: Alojzij, Karel, Ignacij. Jako redki priimki so iz imen: Aleksej, Elija, Erazem, Izak, Kvirin, Ožbolt, Silvester idr. Glede starih slovenskih imen pa je treba pripomniti, da so bila ob času nastajanja priimkov skoro vsa že izgubljena, zato jih v priimkih le redko srečujemo, nekoliko več v hišnih imenih.

(Konec prihodnjič)

Ado Visintin-Slavce

Mačkolje: Letošnji partnerji